

Zofia Hołowińska, Ryszard Massalski

Elbląg. Rejon ul. Służewskiej. Zamek

Informator Archeologiczny : badania 15, 219-220

1981

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Interesująco przedstawia się zabudowa południowo-wschodniej partii kwartału. W jego narożu odsłonięto prawie cały zarys partii piwnicznej kamienicy manierystycznej z około 1580 r. Odzyskano kilkadziesiąt elementów kamieniarki zdobiącej elewację frontową /profile okienne, boczne narożne, rauty, kaboszony/.

Zaskakującym było odkrycie gotyckiej oficyny położonej w głębi działki, tym bardziej, że w murach kamienicy nie stwierdzono wątku gotyckiego. Prawdopodobnie oficyna była związana ze szkieletową zabudową frontu działki. Natomiast pewną gotycką metrykę I poł. XIV w. ma sąsiednia kamienica /Kowalska 12/ z zachowanym wejściem do piwnic. Przebudowa kamienicy w okresie renesansu polegała na wprowadzeniu do piwnic sklepienia krzyżowo-żebrowego na gurtach oraz dobudowaniu przedproża.

Mimo niesprzyjających warunków terenowych w kilku punktach udało się stwierdzić nawarstwienia i szczątki konstrukcji drewnianych poprzedzających zabudowę murowaną. Ważnym elementem jest uchwycenie potężnej warstwy pożarowej, przypuszczalnie związanej z pożarem miasta w 1288 r.

Z pozłomów tych uzyskano liczny materiał zabytkowy - ceramikę, kości, żuźle, wyroby z żelaza, wyroby skórzane, pochodzące z XIII-XV w. Na uwagę zasługuje znaczny udział w tych zespołach fragmentów całkowicie obtaczanej ceramiki wczesnośredniowiecznej.

W obrębie fosy wyeksplorowano nawarstwienia związane z funkcjonowaniem nowożytnej zabudowy /XVIII-XX w./, w tym kawiarni "Mauritzio". Badania architektoniczne wykazały nieznaczną modernizację partii piwnicznych budynków XIX-wiecznych. Próby eksploracji warstw zalegających pod posadzką piwnic z reguły kończyły się niepowodzeniem z powodu wysokiego poziomu wód gruntowych. Niemniej stwierdzono, iż górne warstwy zawierają jeszcze materiały z XVII-XVIII w., a więc jest to zasypisko fosy.

W ramach nadzoru archeologicznego wykonano pełną inwentaryzację i dokumentację relikwów kamienicy przy ul. Mostowej 19. W wyniku badań architektonicznych ustalono 3 zasadnicze fazy kamienicy: gotycką, renesansową i nowożytną /XIX w./.

Badania będą kontynuowane.

ELBLĄG
Rejon ul. Służewskiej
Zamek

Politechnika Gdańska
Instytut Architektury
i Urbanistyki
Zakład Historii Architektury

Badania prowadzili dr Zofia Hołowińska i doc. dr Ryszard Massalski. Finansowała Politechnika Gdańska. Piąty sezon badań. Północno-wschodnia część krzyżackiego zespołu zamkowego /XIII-XV w./.

Badania prowadzono na działkach przy ul. Zamkowej 4-6, poszukując dalszych murów średniowiecznej budowli, którą wyodrębniono na tym terenie w 1980 r.

Wykop XI-b - w tylnym pomieszczeniu piwnicznym kamieniczki Zamkowa 4 odkryto średniowieczny mur, biegnący równolegle do jej tylnej ściany, posadowionej - jak stwierdzono uprzednio - na murze należącym do tej budowli. Obydwa mury miały tę samą charakterystykę i zbliżoną szerokość. Odległość między nimi wynosiła 5,17 m, a szerokość całego traktu, łącznie z grubością murów - 7 m. Wymiary te były zdecydowanie mniejsze od minimalnych wymiarów traktów zabudowy, stosowanych w zamkach krzyżackich z końca XIII w., wynoszących odpowiednio 6,5 i 11 m.

Wykop X-d założono nad tylną częścią piwnic kamieniczki Zamkowa 6. Piwnic nie udało się odkopać ze względu na trudności, związane z zabezpieczeniem częściowo zachowanych partii sklepienia, zawałonego po pożarze w 1945 r. Odsłonięto południową pachę sklepienia, gdzie wystąpił materiał zabytkowy z XVII lub XVIII w. oraz trzy mury obwodowe piwnicy, powstałe w średniowieczu, co najmniej w dwóch fazach. Ustalenie układu tych murów w poszczególnych fazach i ich ścisła interpretacja było niemożliwe z powodu niedostępności i węzłów, w których mury te stykały się ze sobą. Istnieje jednak duże prawdopodobieństwo, że jeżeli nie obie fazy, to przynajmniej wcześniejsza należała do jakiejś budowli zamkowej.

Do tylnej ściany kamieniczki Zamkowa 6 został dobudowany od zewnątrz ceglany piec wędzarniczy /?/, dostępny z piwnicy przez wykonany w murze otwór. Cegły w jego ścianach łączone były zaprawą glinianą, a same ściany okopcone od wnętrza. Znaleziony w piecu inwentarz /ceramika i kafle miskowate/ wskazywał, że zasypano go około XVI w. Była to najstarsza czysta warstwa kulturowa, odsłonięta w całym wykopie. Na skutek wysokiego poziomu wody gruntowej nie zdołano dotrzeć do niższych warstw średniowiecznych, odkrywanych na tym terenie w latach ubiegłych.

Przewiduje się kontynuowanie badań.

FROMBORK
woj. elbląskie
Stanowisko 4
Kaplica św. Anny i szpital św. Ducha

PP Pracownie Konserwacji
Zabytków
Pracownia Archeologiczno-
Konserwatorska
Oddział w Gdańsku

Badania prowadzili: mgr Maria Dąbrowska, mgr Mirosława Gajewska, doc. dr Jerzy Kruppé /autor sprawozdania/. Finansował WKZ w Elblągu, Siódmy sezon badań, Kaplica i szpital z XV-XX w.